

„APELSINITÜDRUK”

Teemasid ja ülesandeid lavastuse käsitlemiseks koolitunnis pärast etenduse külastamist

● *Lavastuse sisukirjeldus*

Viieteistaastane Georg elab täiesti tavalist elu: tal on ema, kasuisa ja väike õde, koolis läheb hästi ja erilist huvi pakub astronoomia. Nagu paljudel teismelistel, on ka Georgil tunne, et perekond teda ei mõista, mistõttu veedab ta suurema osa ajast oma tuppa ja iseendasse sulgununa. Ühel päeval juhtub aga midagi ootamatut: Georgi kasuisa Jørgen leiab koristas vana lapsevankri voodri vahelt Georgile adresseeritud ümbriku.

Ümbrikus on kiri Georgi isalt Jan Olavilt, kes suri, kui Georg oli vaid neljane, ja kellest poisil ei ole ühtegi mälestust. Isa kirjutab kirja tulevikku, et jutustada oma pojale lugu, mida ta nüüd, suuremana, võiks mõista. Isa kiri on lugu Apelsinitüdrukust, salapärasest neiust, keda ta kohtas trammis, too hoidmas käes suurt kotti apelsinidega.

Isa jutustab lugu kohtumisest ja armumisest, otsimisest ja ootamisest, õppimisest ja õnnelikuks saamisest, aga ka valusatest tunnetest seoses ravimatu haigusega. Georg elab salapäraselt Apelsinitüdrukut otsivale isale kaasa, saamata õieti aru, miks isa seda lugu jutustab. Kuni mõistab ühel hetkel, et see armastuslugu räägib tema isa ja ema kohtumisest ning selle läbi ka tema enda sündimisest siia maailma.

Kiri äratav mälestusi ka Georgi emas Veronikas, lähendades ema ja poega teineteisele. Georg hakkab teise pilguga vaatama nii ema kui ka enda olemasolu, sest oma peatset surma ette nähes esitab isa pojale ühe väga suure ja tähtsa küsimuse. Jan Olav oli hakanud kahtlema, kas tal oli õigust tuua siia ilma uus inimene, sest „kui sa vastad, et sa loobuksid selle muinasjutulise maailma nägemisest, sest see on ajutine, siis ma tunnen ennast süüdi, et olen su siia ilma toonud. Aga kui sina vastad kõigest hoolimata, et valiksid elu, siis ei tohi ka mina soovida, et ma poleks elanud.”

Tänu isa kirjale, saades teada, et ta sündis suurest armastusest, ja mõistes elu ajalikkust, saab Georg nüüd paremini aru nii endast kui ka oma emast ning suudab leida ühise keele ka Jørgeniga. Lavastuse lõpus annab Georg oma vastuse isa küsimusele: „Ma olen su küsimuse peale põhjalikult mõelnud ja valiksin... Ma valin elu, isegi kui see kestaks vaid lühikest aega. Nii et nüüd võid sa selle mure lõpuks unustada. Võid puhata rahus, nagu öeldakse.”

● Lavastuse vormikirjeldus

„Apelsinitüdruk“ on sõna- ehk draamalavastus, mida tugevalt iseloomustavad ka tinglikkus ja visuaalsus. Lugu jutustatakse näitlejate mängu, ruumi- ja ajahüpete ning minimalistliku lava- ja videokujunduse kaudu. Esiplaanil on tegelaste tunded ja suhted, nende psühholoogilised arengud. Tegevuspaikade ja rekviiptide tinglik kasutamine jätab vaatajatele ruumi, et täita „lüngad“ oma kujutluses.

Tegevuspaigad vahelduvad kiiresti, lavale ei ehitata üles erinevaid realistlikke ruume, kohavahetustest antakse märku tekstilise kommentaari, heli- ja videokujunduse kaudu.

Lavastus on mitmekihiline, alguses „hoitakse saladust“ – nii sündmustiku kui lavastuslike võtete kihid avanevad järk-järgult. Läbivaks võtteks on eri aegades toimuvate stseenide (kauge minevik, lähem minevik, olevik) tinglik vaheldumine, nii et tekib dialoog isa kirjutatud kirja ning poja reaktsioonide ja mõtete vahel. Selle aluseks on proosaraamatu dramatiseering, mis on loodud spetsiaalselt sellele lavastusele ja lähtub väga tugevalt lavastaja nägemusest tuua kõik tegelased korraga lavale, nii et eri aegade ja tegelastega stseenid saavad toimuda samaaegselt, üksteisega põimuda või vahetuda silmapilguga valguskujunduse abil. Kohati leiavad kahes ajas toimuvad stseenid laval aset korraga, nii et kaks erinevat dialoogi on omavahel põimunud.

Lavakujundus on vähene, laval on püsivalt söögilaud ja Georgi magamistuba. Mineviku- ja olevikutegelasi eristavad näitlejate kostüümid. Videokujunduses on kasutatud detaile, mis annavad edasi tegevuspaiku, kuid ei tekita realistlikkuse illusiooni: näiteks ristuvad rööpad trammistseeni ajal, aurav kohvitass kohviku markeerimiseks, postkaardivaade Hispaanias toimuvate stseenide taustaks. See lähtub Gaarderi teosesse kirjutatud faktist, et Georg püüab oma isaga kontakti saada ja teda meenutada fotoalbumeid lehitsedes. Videos kujutatud detailid on ka justkui fotod, mille kaudu avaneb avaram taust, ilma et seda otseselt kujutatud oleks. Atmosfääriloojana ja emotsioonide võimendajana on oluline roll ka muusikal.

Esineb tegelaste filmilikku kujutamist suures (eeslaval, ausalt ja otsekohevalt oma mõtteid avades) ja väikeses plaanis (näiteks tagalaval või pimedas, tumma tunnistaja või pealtvaatajana, saladuslikuna, vaataja jaoks suletuna). Näitlejate mäng on psühholoogiline, kohati karakterne. Georg loeb kirja ja esitab tihti oma mõtted valjult publikusse. Olevikutasand keerleb ümber Georgi, ka ema ja kasuisa näidatakse läbi Georgi silmade – etenduse alguses pisut koomiliste, üheplaaniliste karakteritena, loo arendes järjest inimlikumate ja mitmetahulisematena, vastavalt sellele, kuidas Georgi „silmad avanevad“ ja ta hakkab neid inimestena paremini mõistma.

● Küsimusi ja arutlustemasid lavastuse sisu ja vormi analüüsimiseks

1. Millest lugu rääkis? Kas sündmustik oli arusaadav?
2. Milliseid äratundmisi ja seoseid etendus sinus tekitas?
3. Mis on olulisimad teemad selles lavastuses?
4. Millisele tegelasele elasid enim kaasa ja miks?
5. Kas sa mõistsid, miks tegelased nii käitusid, või oleks mõni neist pidanud käituma teisiti (kuidas)?
6. Kirjelda lavastuse vormi – milliseid võtteid loo edastamiseks kasutati? (Näiteks videokujundus, muusika ja helid, valguskujundus, kostüümid ja lavakujundus.)
7. Milline oli näitlejate mängustiil? Kas tajusid nn neljandat seina lava ja publiku vahel või tundsid, et oled osa etendusest, etendusse kaasatud? Millist mõju näitlejate mäng sulle avaldas?
8. Kas nägid laval midagi uudset või üllatavat? Mis jäi kõige eredamalt meelde?
9. Kuidas mõjusid video-, valgus- ja muusikaline kujundus? Kas need olid sinu arvates loo sisuga kooskõlas ja aitasid loost aru saada?
10. Kuigi tekstis öeldakse, et Apelsinitüdruk kannab suurt apelsine tulvil paberkotti, olid lavastuses selles kotis hoopis plastmasspallid. Mis võis sinu arvates olla sellise lahenduse põhjus? Mis seoseid see sinus tekitas?
11. Kas sa soovitaksid lavastust kellelegi? Miks?

● Lavastuse teemadest lähtuvaid aruteluvõimalusi

I Peresuhetest

1. Milliseid tänapäeval aktuaalseid probleeme lavastus käsitleb?
Kas sinul või sinu lähedastel on olnud kokkupuudet samade või sarnaste probleemidega?
2. Milliseid ettehteid teeb Georg oma vanematele ja miks?
3. Kas oskad välja pakkuda käitumisviise, kuidas Georg ja tema pere oleksid saanud üksteisega parema kontakti ja usalduslikumalt suhelda?
Kas Georgi eas on usalduslik ja avatud suhtlemine vanematega üldse võimalik?
Mida oleks iga tegelane saanud selleks teha?
4. Mida arvad järgmistest mõtetest?
Ava ja selgita enda seisukohti.

Tallinna 21. kooli 11. klassi õpilane Heneliis Notton, analüüsisides romaani „Apelsinitüdruk“:
Inimestega tutvudes üllatab mind pigem see, et tema vanemad elavad koos, mitte see, et tema vanemad on lahutatud. Lahutus on niivõrd tavaline, et inimesed ei jaksagi seda tihtipeale analüüsida.

Ema osatäitja Liivika Hanstin:
15-aastased näevad oma vanemaid sageli hästi rumaladena, kuigi nad seda tegelikult ei ole, nad lihtsalt peidavad mingeid saladusi, tõesid.

II Mäletamisest

1. Kas sulle on oluline oma minevikku ja elusündmusi detailselt mäletada?
Kas inimene peaks oma mälestusi talletama?
Miks?
2. Mida mäletad ajast, kui olid 3–4aastane?
Millisena mäletad sellest ajast oma vanemaid?
3. Apelsinitüdruku ja Jan Olavi armastuslugu saab alguse juhuslikust kohtumisest.
Kas mäletad mõnda juhust, mis on sinu elu muutnud, midagi olulist sinu ellu toonud?
4. Kas tead, kuidas sinu vanemad kohtusid?
Aga vanavanemad?

GEORG: *Küsi oma emalt või isalt, kuidas nad kohtusid. Veel parem, küsi mõlemalt, sest pole kindel, et vanemad räägivad täpselt sama juttu. Nad võivad olla natuke häbelikud. See on täiesti normaalne. Need muinasjutud pole kunagi ühesugused ja igal lool on oma reeglid, mis ei pruugi sulle kohe alguses meeldida. Aga kui miski läinuks kas või pisut teisiti, kui lõpuks läks, siis poleks sina siia ilma sündinud.*

III Inimese eksistentsist

„Apelsinitüdrukut“ läbib „universumi silmaks“ kutsutud Hubble'i teleskoobi teema, mis viib filosoofiliste küsimusteni inimese eksistentsist ja sellest lühikesest ajast, mis on inimestel Maa peal veeta. Romaan ärgitab inimese elu kohta küsimusi küsima ja elu üle mõtlema.

1. Miks Georgi isa oma pojale kirja kirjutas?
Mis võis olla tema eesmärk?
2. Mis on sinu vastus „Apelsinitüdruku“ põhiküsimustele – kas elamine ja armastus tasub riski?
Kas üldse sünniks, kui saaksid valida?
Kui oleks teadmine, et see kõik lõpeb – kas valid elu või loobud, et mitte kogeda elamise valu?
3. Kuidas vastasid ülaltoodud küsimusele Jan Olav ja Georg?

IV Lavastuse süžeest

1. Miks oli Georgil huvi tähtede ja astronoomia vastu?
2. Millised on Georgi isa Jan Olavi teooriad selle kohta, milleks võis Apelsinitüdruk kotitait apelsine vajada?
Milline neist oli sinu arvates kõige realistlikum?
Milliseid võimalusi võib sinu arvates veel olla?
3. Mida võis Jørgen tunda, kui Veronika valis Jan Olavi?
Kuidas on Jørgen seotud sellega, et Georg maailmas olemas on?
Miks ei leidnud Jørgen ja Georg tükk aega ühist keelt?
4. Mis on „Apelsinitüdruku“ sõnum?
Mida on selle looga soovitud öelda?
5. Kas see lugu oli naljakas? Romantiline? Kurb?
Kas sellel oli õnnelik lõpp?

● Eesti keele ja kirjanduse õpetaja Seoriin Jõgise koostatud ülesanne

Kuidas saad aru järgmistest
ütlustest, ava ja selgita, too näiteid:

1. Igal muinasjutul on oma reeglid.
2. Iga inimene on aardelaegas.
3. Ükski apelsin ei ole teisega samasugune.
4. Me ei saa muuta minevikku, oluline on, kas meil on ühine tulevik.
5. Kui valid elu, valid ka surma.

● „Apelsinitüdruku” teemade ristsõna

Ristsõna koosneb lavastuse põhiteemadest, ka lahendussõnaks on üks selle loo oluline märksõna.

Meenuta, mis teemad jäid lavastusest kõlama. Kirjuta ristsõna lahtritesse (**nimetavas käändes!**) sõnad, mis tegelaste repliikides puuduvad.

Milline neist teemadest oli sinu jaoks olulisim, puudutavaim vms? Miks?

1. GEORG: Jah. Ta kirjutab sellest. Nüüd saame me omavahel suhelda. Mina, sina ja isa. Meie väike ..... siin Humleveieni tänaval. Mul ei ole enam palju lugeda jäänud.
2. GEORG: Venus oli roomlaste .....jumalanna.
3. EMA: Georg on suur .....huviline, mina tahaks küll kuulda, mis selles maailmas uudist on.
4. GEORG: Minu maailmast oligi isa välja kistud. Teadmata osa minust. Ja ma võisin kindel olla, et ma ei saa teda kunagi tundma. Temast jäi mulle ainult liikumatu väliskuju, aga elavaid ..... mul ei olnud. Need olid igaveseks kättesaamatud.
5. GEORG: Ma ei arva tegelikult, et see nii vastik oli, kuid see oleks võinud juhtuda mõnel muul päeval. See pidi olema minu päev. Ma ei olnud kunagi varem nii suurt ..... tundnud.
6. VERONIKA: Mul oli vaja enne Sevillasse .....kooli sõitmist harjutada maalimist.

● Loovülesanne

„Apelsinitüdruku” autor Jostein Gaarder ütles intervjuus NUKU teatrile, et temast sai kirjanik tänu sellele, et lapsepõlves oli tal vabadus küsida küsimusi. „Mulle õpetati, et on võimalik mõelda ja ümber mõelda, et ühte asja saab väljendada väga mitut moodi,” ütles Gaarder.

Kelle vaatepunktist lugu jutustati? Milline võiks see olla mõne teise tegelase vaatepunktist nähtuna?

Püüa kujutleda end kas Apelsinitüdrukuks, Georgi emaks või Jørgeniks ja jutustada lugu tema vaatepunktist, tuues välja tema käitumist ja valikuid põhjustavad tegurid ja sündmused. Võrdle oma lugu klassikaaslastega – milliseid sarnasusi ja erinevusi teie nägemustes leidub?

